

ІСТОРИЧНИЙ ПОРТРЕТ

УДК 930.1(100+477)1975/1992(092)

<http://doi.org/10.46869/2707-6776-2020-10-11>

Венгер А.Г.

ДНІПРОПЕТРОВСЬКІ «ВСЕСВІТНИКИ» ПІЗНЬОРАДЯНСЬКОГО ЧАСУ У СПОГАДАХ СЕРГІЯ ПЛОХІЯ

Розвиток вітчизняної історичної науки привертає пильну увагу сучасних дослідників, адже дослідження «коріння» дозволяє зрозуміти сучасний стан речей в історичній науці. Вивчення окремих корпорацій істориків за напрямками їх досліджень дає можливість проаналізувати внутрішній розвиток вітчизняної та світової історичної науки. Дані дослідження можливо здійснювати завдяки залученню та синтезу широкого кола джерел. Вивчення корпорації українських радянських істориків відкриває перед дослідником додаткові перспективи у розширенні джерельної бази, а саме сприяє створенню нових джерел – спогадів. У даній публікації наведено спогади українсько-американського історика Сергія Плохія про цех дніпропетровських «всесвітників». У дніпропетровський період життя історик входив до його складу та деякий час його очолював. Спогади введені до наукового обігу, викладені автором із декількох перспектив – як студента і співробітника, а пронизує ці дві перспективи третя – автобіографічна.

З студентської перспективи Сергій Плохій пояснює чому почав спеціалізуватися за кафедрою всесвітньої історії, характеризує свої стосунки з науковим керівником Юрієм Мициком, відзначає яку роль у його науковій біографії відіграв завідувач кафедри всесвітньої історії 1940-1950-х рр. Яків Рубін. Дає характеристику викладачам кафедри, зокрема професору Василю Сиротенко. Перспектива працівника показує стосунки у середині викладацького колективу кафедри, особливо між різними поколіннями. Дає характеристику своїм науковим зацікавленням та досвіду викладацької і адміністративної роботи. Веде мову про зародження нового дослідницького напрямку кафедри всесвітньої історії – історія німецької діаспори та початок підготовки дисертаційних досліджень з цього напрямку. Відзначає причини з яких довелося залишити Дніпропетровський університет та розпочати академічну кар'єру на Заході.

Ключові слова: Дніпропетровськ, історики, всесвітня історія, викладачі, наука.

Вивчення професійних спільнот істориків неодноразово опинялося у полі зору історіографів. У даній публікації наводяться спогади відомого історика Сергія Плохія про дніпропетровських істориків-«всесвітників» 1970-х – початку 1990-х рр., об'єднаних у межах кафедри загальної історії Дніпропетровського державного університету.

Під час вивчення спільноти дніпропетровських істориків-«всесвітників» я у 2014 р. розпочав переписку з професором Гарвардського університету Сергієм Плохієм, який у 1975-1980-х рр. був студентом історичного факультету Дніпропетровського Ордена Трудового Червоного Прапора державного університету імені 300 річчя возз'єднання України з Росією (далі ДДУ), на

кафедри всесвітньої історії розпочав наукові дослідження історії Польщі та латиномовних хронік, згодом навчався в аспірантурі на кафедрі історіографії та джерелознавства ДДУ. А з 1983 р. по 1992 р. його викладацька і наукова діяльність була пов'язана з кафедрою всесвітньої історії, на якій він пройшов усі щаблі академічного зростання: викладач, доцент, завідувач кафедри, професор. Запропоновані спогади написані з декількох перспектив: студентської (так би мовити сторонній погляд на цех «всесвітників») та з перспективи співробітника кафедри. Пронизує вище перелічені перспективи третя – автобіографічна.

Для кращого розуміння тексту спогадів коротко зупинимося на дніпропетровському періоді біографії їх автора.

Штрихи до університетської біографії Сергія Плохія (дніпропетровський період)

Основні віхи біографії Сергія Плохія неодноразово було висвітлено у низці довідникових та ювілейних видань [1; 2]. Важливим джерелом до вивчення інтелектуальної біографії історика стало розгорнуте інтерв'ю з С. Одинець [3].

У запропонованій біографії я фокусує увагу на дніпропетровському періоді життя ученого. Для реалізації задуму було застосовано документальні джерела: особові справи історика (аспірантська [4] та викладацька [5; 6]), які зберігаються в архіві Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара, спогади про вченого його однокурсників, колег, студентів, зрештою надруковані спогади теж залучено для виконання поставленого завдання.

Студентство й аспірантські роки

У своїй автобіографії, вміщеній в особовій справі в архіві ДНУ ім. Олеся Гончара, Сергій Миколайович зазначав: «Я Плохий Сергей Николаевич родился 23 мая 1957 г. в городе Горький в семье инженера. В том же году семья переехала в г. Запорожье. После окончания СШ № 11 г. Запорожья я начал трудовую деятельность в качестве рабочего кирпично-черепичного завода в 1974 году» [6, арк. 4]. Привертають увагу рядки, що стосуються трудової діяльності майбутнього історика відразу ж після школи. Сам історик в одному із своїх листів до автора цих рядків прокоментував це так: «... я вступав на істфак Запорізького педа, після спеціалізованої англійської школи. Мені поставили трійку, бо я не вмів вживати артиклі. Тобто зрізали. Хоча формально було правильно» [7]. Невдача, що спіткала юнака, була для нього доленосною, адже через рік він подав документи на історичний факультет ДДУ і з того часу на довгі роки його життя нерозривно було пов'язане з Дніпропетровськом.

У 1975 р. вступні іспити на історичний факультет ДДУ було успішно складено й вчорашній абітурієнт став студентом курсу II - 75. Як зазначає однокурсниця Сергія Миколайовича Лідія Передерій: «Курс з самого початку

був особливий. Навіть викладачі нам про це говорили. По-перше, нас набирали за вступним експериментом: набираєш 9 балів за два екзамени – і ти студент. По-друге, набрали 75 чоловік, тоді як раніше – по 50. По-третє, майже пів-курсу були хлопцями (до нас переважали дівчата), до того ж дорослі, віком за 20 років, після армії з кар'єрними амбіціями (партійні та комсомольські функціонери, правоохоронці «кагебісти» тощо)» [8].

До гуртожитку Сергія Плохія не поселили, оскільки передусім поселяли студентів, батьки яких мали низькі зарплати. Тому він був змушений винаймати житло. Відома приказка говорить, що справжнім студентом був лише той, хто жив у гуртожитку. І це зрозуміло, адже саме там відбувалися найцікавіші події для молодих людей: неформальне спілкування, самостійне подолання перших труднощів, визрівання самостійності. Л. Передерій зазначає: «Не дивлячись на те що він не жив у гуртожитку, йому завжди хотілося бути у гущі подій. Тому користуючись своєю, трохи сором'язливою посмішкою він проникав на танцювальні та новорічні вечори у гуртожиток» [8].

Із першого курсу почав спеціалізуватися по кафедрі загальної історії під керівництвом тоді доцента Ю.А. Мицика. Як зазначає історик, «Спеціалізуватися мене по кафедрі всесвітньої історії запросив саме Юрій Андрійович. Це був вересень 1975 року, перша поїздка до колгоспу на помідори. Я добре підготувався для праці на колгоспних ланах, взявши з собою мій новенький VEF – джерело музики та натхнення. Згодом стало зрозуміло, що з VEF-ом в одній руці, другою багато помідорів не збереш, і приймач, який розривався піснями прийшлося передати викладачеві, яким виявився Юрій Андрійович. Після прогулянок по полю з VEF-ом, він якось підійшов до мене і спитав, що привело мене на істфак. Я сказав, що закінчив спеціалізовану школу з англійською мовою викладання і хотів би займатися історією міжнародних відносин. На що я почув не дуже заохочуючу відповідь: Ви поступили не до того університету, треба було їхати до Москви. Я дійсно збирався поступати до Московського університету, але потім передумав і вважав, що не може бути усе так безнадійно у Дніпропетровську, адже я приїхав із Запоріжжя, де був тільки педінститут, а тут цілий університет, і такі цікаві викладачі. Тут Юрій Андрійович трошки подумав і змиловився. Він тільки-но закінчив писати на замовлення молодіжного туристичного бюро «Спутник» якусь брошуру для молоді, яка мала їхати до Югославії, і прямо тут на помідорному полі запропонував мені тему: «Політика Британії по відношенню до Югославії на початку Другої Світової війни». Я погодився. З колгоспу я повертався у піднесеному настрої: тепер у мене була і чудова тема і дуже симпатичний керівник» [9]. Утім перебування у колгоспі принесло студенту не тільки позитивні емоції. В один із днів сталася неабияка прикрість. Професор С.Й. Бобилєва, яка того року разом із студентами була на колгоспних полях, пригадує, що одного дня до неї підійшов розгублений першокурсник і поскаржився, що у нього вкрали годинник [10]. Цим першокурсником був

С. Плохій, який зазначав, що для нього це була велика трагедія, адже годинник подарували батьки [7].

Повернувшись із колгоспу, студент пішов до бібліотеки і розпочав збирати матеріали на курсову роботу. Але для запропонованої теми джерел та необхідної літератури в бібліотеках Дніпропетровська було недостатньо. З одного боку, це було добре, адже її написання не потребувало складних інтелектуальних маніпуляцій і передбачало звичайну компіляцію. Така ситуація могла б задовольнити посереднього студента. З іншого ж боку, молодий історик, відчувши незадоволення від результатів своєї першої наукової роботи, вирішив змінити тему. Імовірніше це було обумовлено симпатією до Юрія Андрійовича та бажанням ближчого інтелектуального спілкування з ним, що, судячи з усього, було взаємним. І він за порадою наукового керівника переключився на історію Польщі. Мицик пояснив йому як читати польські тексти і з цього моменту розпочалася більш серйозна наукова робота. Освоєння латини відкрило перед юнаком нові горизонти в опрацюванні джерел. Він почав досліджувати латиномовну хроніку Пасторія, у якій йшлося про визвольну війну Б. Хмельницького. Наполегливість, із якою студент взявся розробляти дану тему, не могли не помітити науковий керівник та інші викладачі. Ю.А. Мицик став «хрещеним батьком» Сергія Миколайовича у науці. У своєму інтерв'ю С. Одинець Плохій зазначав: «Наведу тільки один приклад посвяти Юрія Мицика своїм студентам: моя перша студентська публікація була тільки до міри мого авторства. Бо написана за мене була власне професором Мициком. Матеріал був мій, але перший варіант був дуже недолугий, то ж він сів і просто переписав її на друкарській машинці повністю, подавши її тільки під моїм ім'ям. Сподіваюся, за це зізнання мене не позбавлять всіх моїх звань (сміється). Погодьтеся, це багато говорить про людину, атмосферу, в якій я формувався як історик. Підтримка його була стовідсотковою і в науці, і в житті. Оскільки він перед подіями Солідарності стажувався у Польщі, то до його літератури, привезеної звідти, я цілком мав доступ. Цей дослідник і поставив мене на шлях історика» [3].

Згодом стало зрозуміло, що з таким інтелектуальним доробком відкрито шлях до аспірантури. Але Юрій Андрійович на той час не міг керувати аспірантами, а ті викладачі кафедри всесвітньої історії, хто мали право керувати, займалися дослідженням ранньосередньовічної Європи та Німеччини ХХ ст., тому, щоб не змінювати тему, в дослідженні якої так багато було зроблено, Ю.А. Мицик звернувся до свого колишнього наукового керівника доцента кафедри історіографії та джерелознавства М.П. Ковальського із проханням, щоб той взяв студента на п'ятому курсі під «своє крило» писати дипломну роботу, із «прицілом» у аспірантуру [9]. Ведучи мову про роль Ю.А. Мицика у своєму житті, Сергій Миколайович зазначає таке: «Юрій Андрійович Мицик, людина абсолютно унікальна. Його віддача студентам, безкорисна самопосвята була гідною подиву. Він навіть одягався

дуже нетипово, демократично, не по-професорськи. На мене справив дуже велике враження, біля нього хотілося бути. У нього я писав курсові, але вже на диплом він передав мене своєму вчителю Миколі Павловичу Ковальському. Ми залишалися з ним досить близькими, але формально він не керував моєю кандидатською роботою» [3].

Будучи студентом п'ятого курсу Сергій Плохій за свою наукову роботу став лауреатом премії ім. Г.І. Петровського [4, арк. 6]. У 1980 р. захистив дипломну роботу на тему: «Освещение освободительной войны украинского народа 1648-1654 гг. в работах И. Пастория».

Після закінчення університету він влаштувався викладачем історії та суспільствознавства до ПТУ № 6 м. Дніпропетровська [4, арк. 22]. Пропрацювавши декілька місяців у цьому закладі, звільнився, оскільки вступив до аспірантури під керівництво М.П. Ковальського. Про свою співпрацю з Ковальським Сергій Миколайович говорить так: «Це все була школа Ковальського, яка формувалася в Дніпропетровську. Вона відрізнялася від решти академічного світу передусім типом стосунків, які там склалися. Люди, які туди потрапляли, були дуже не випадковими, це не були так звані «позвоночники», яких брали по дзвінку від начальства згори. Людей набирив Микола Павлович сам, запрошував тільки тих, які цікавилися у першу чергу наукою і хотіли нею займатися. В цьому розумінні це була абсолютно дивовижна академічна атмосфера, порівняно з іншими університетами в Україні. Ні про які хабарі чи щось таке я ніколи не чув. Я не хочу сказати, що це не стосувалося решти історичного факультету, проте в цій групі все було дуже прозоро і ясно» [3].

26 листопада 1982 р. в Університеті дружби народів ім. Патріса Лумумби достроково захистив кандидатську дисертацію на тему: «Латиноязычные сочинения середины XVII века как источник по истории освободительной войны украинского народа 1648-1654 гг» [4, арк. 5].

Миколу Павловича Ковальського з більшістю своїх учнів поєднували не лише ділові, але і дружні стосунки. У своїй розмові з автором цих рядків донька науковця І.М. Ковальська-Павелко зазначала, що батько жив роботою, а аспіранти були частиною життя. С.М. Плохій не був винятком, він нерідко бував у квартирі свого учителя, приятелював із ним. Зі слів І.М. Ковальської-Павелко, її батько вважав С.М. Плохія одним з своїх кращих і перспективних учнів. Під час захисту докторської дисертації М.П. Ковальським у Москві у 1984 р. Сергій Миколайович був разом зі своїм керівником та допомагав йому в організаційних моментах. Згодом, коли останній опинився за кордоном, учитель із цікавістю стежив за його академічними успіхами.

Дніпропетровський період життя характеризувався не лише досягненням фаху, але і створенням родини та народженням дітей. Товариш С.М. Плохія по аспірантським та викладацьким рокам проф. О.Б. Шляхов зазначає, що двері будинку родини Плохіїв завжди були відкриті для гостей, у них нерідко

збиралися за гостинним столом. Саме за тим столом молоді історики не лише пригощалися, але і критично оцінювали радянську дійсність, вели дискусії на суспільно-політичні теми. Ще одним приводом для зібрання у цьому будинку було те, що згодом у господарів з'явився відеомагнітофон – справжня дивина для того часу! У кабінеті завідувача кафедри української історії та етнополітики проф. О.Б. Шляхова й нині висить картина, яку йому в день захисту кандидатської дисертації подарував С. Плохій [11].

Викладацька й адміністративна кар'єра

Після дострокового захисту дисертації постало питання подальшого працевлаштування, адже тримати в аспірантурі здобувача, що вже захистив дисертацію, було неможливим, тому Сергій Миколайович ризикував «опинитися на вулиці». Ковальський планував залишити молодого дослідника у себе на кафедрі, але там не було місць. Утім ситуацію вирішив щасливий випадок. Доцент кафедри всесвітньої історії Т.Г. Медовара посеред навчального року переїхала до Запоріжжя. М.П. Ковальський звернувся до завідувача кафедри всесвітньої історії А.С. Зав'ялова з проханням, щоб той взяв молодого історика на вакантне місце й останній не відмовив.

Із того часу розпочалася трудова діяльність на кафедрі загальної історії. Специфікою викладацької роботи на кафедрі було те, що доводилося викладати історію різних країн чи континентів, що часто не збігалось з науковими інтересами викладачів. Тому це було подвійним чи потрійним навантаженням, адже нерідко доводилося «з нуля» освоювати нові дисципліни. Перший викладацький досвід для С. Плохія не був простим. Найскладнішим для молодого викладача виявилось психологічне налаштування на роботу з аудиторією та безперервне говоріння на заняттях, яке виснажувало. Сам історик, говорячи про свої перші кроки у викладанні, зазначає: «Чимало студентів були старші за мене. Це також додавало стресу. Особливо важко було викладати дві ленти підряд. Мій перший подібний досвід був на самому початку викладання, у заочників. Після першої ленти я прийшов абсолютно виснажений на кафедру і сидів мовчки, начебто накопичуючи запас слів на наступні дві годин. Між тим, мої колеги, які мали подібне навантаження, жваво спілкувалися один з одним. Я не міг зрозуміти де вони беруть слова та енергію і був вражений, як нерозумно розкидаються одним і другим. Тоді подумалося: п'ять років мовчання на лекціях і конспектування в університеті та більше двох років писання в аспірантурі, виявляється були підготовкою до кар'єри безперервного говоріння» [9]. У різні часи історик викладав такі курси: «Історія середніх віків (другий період)», «Історія країн Азії та Африки у середні віки», «Історія Англії», спецсеминар «Культурні зв'язки народів Східної Європи в новий час», спецкурс «Політика Ватикану у Східній Європі в XVI-XVII ст.». Трохи «обтершись» на кафедрі Сергій Миколайович поєднав академічні інтереси з окремими курсами. Дослідження політики Ватикану стосовно українських земель XVI-XVII ст. стало основою спецкурсу та збігалось з

окремими проблемами другого періоду історії європейського середньовіччя XVI-XVII ст. які він викладав.

*м. Дніпропетровськ середини 1980-х рр. зліва на право тоді доценти кафедри всесвітньої історії, а зараз професори Ю.А. Мицик, В.М. Калашиников, С.М. Плохій.
(Фото з домашнього архіву С.М. Плохія).*

Крім власного наукового пошуку вчений відразу ж розпочав наукову підготовку студентів і результат не забарився. У 1985 р. студентську роботу М. Кулінського «Русско-германские культурные связи XVI-XVII вв.» відзначено медаллю Мінвузу СРСР [6]. Окремі її елементи було покладено в основу наукової статті «Космографія німецького історика XVII в. Г. Горна як источник по истории Германии и славянских народов» [12].

У 1988 р. С.М. Плохія присвоєно вчене звання доцента за спеціальністю 07.00.03 – «Всесвітня історія». В архіві університету збережено протокол обговорення його відкритої лекції на тему: «Население стран Западной Европы в XVI-XVII вв». Розумію певну ритуальну формальність подібного роду документів, але все ж у них міститься певний «дух» факультету тих часів. Завідувач кафедри всесвітньої історії проф. А.С. Зав'ялов дав високу оцінку лекції: «Особенностью прочитаной лекции является ее проблемный характер. Лектором подобран интересный материал, который излагается доходчиво, что, однако, не шло в разрез с научными целями лекции. Следовало бы увязать

излагаемый материал со школьной программой. Замечания, однако, носят органический характер. Лекция достигла поставленной цели, может быть одобрена кафедрой. Считаю возможным одобрить работу С.Н. Плохия в качестве доцента кафедры всеобщей истории и рекомендовать его к представлению ученого звания доцента» [5, арк. 16]. Профессор В.Т. Сиротенко зауважував: «... лектор свободно владеет достаточно сложным материалом, акцентирует внимание слушателей на наиболее сложных для восприятия вопросах. Следует отметить, что в лекции были использованы, в том числе, результаты самостоятельных исследований С.Н. Плохия. Вместе с тем необходимо было четче указать на численность населения в разных странах Западной Европы. Поддерживаю предложения о рекомендации Плохия С.Н. для представления к ученому званию доцента» [5, арк. 17]. Стосовно цієї ж лекції на засіданні вченої ради історичного факультету тоді доцент, а зараз професор Г.К. Швидько зазначила таке: «Лекція прочитана на должном уровне. Достаточно интенсивно использовалась карта, новые для студентов имена и географические названия записывались на доске. Положительным следует считать так же то, что план лекции и список литературы были отпечатаны и розданы студентами. Несколько ускоренным был темп изложения. В дополнительном разъяснении нуждался также понятийный аппарат. В целом считаю, что лекция прочитана на высоком уровне» [5, арк. 18-19].

Професор Наталія Венер, колишня студентка та аспірантка Сергія Плохія, так згадує лекції свого наставника: «Первое знакомство с С.Н. Плохиим случилось во втором семестре второго курса. В связи с вынужденным отсутствием проф. В.Т. Сиротенко его молодой коллега приступил к преподаванию истории средних веков. Помнится, что содержание лекций Сергея Николаевича было связано со вторым периодом средневековья. Великие географические открытия, Реформация, Тюдоры, Людовики... – беспрюигрышный вариант. Средневековые сюжеты, события, «населённые» множеством ярких исторических личностей, априори вызывали интерес. После занятий В.Т. Сиротенко (известного ученого-медиевиста и знатока периода) лекции С.Н. Плохия были не менее впечатляющими и профессиональными. Сергей Николаевич был хорошим лектором, а с высоты своего настоящего опыта я бы назвала его добросовестным. Его стиль преподавания, возможно, был менее эксцентричным, чем свободная манера подачи материала, которой следовал Василий Трофимович, однако отличалась логикой, последовательностью, основательностью, более размеренным темпом, позволявшим студентам вести систематические конспекты. Он был и в меру остроумным, и в меру серьезным, академичным. Более понятными для студентов были требования молодого преподавателя относительно объема зачетного материала. Это несколько разнилось с требованиями В.Т. Сиротенко, который ожидал от студентов знания «всего, что находится под солнцем». Последнее, следует признать, нередко оказывалось основным препятствием для

успешной сдачи экзамена у Василия Трофимовича, которого, несомненно, любили и уважали. С Сергеем Николаевичем мы почувствовали себя более уверенно» [13]. В архіві університету зберігся документ який засвідчує оцінку, яку отримав викладач С.М. Плохій від студентів другої половини 1980-х рр., його лекції набрали 8,7 балів із 9 можливих [5, арк. 2-3].

У другій половині 1980-х рр. у СРСР відбувалося переосмислення викладання історії, з цього приводу писалися чисельні статті та монографії, проводилися конференції. У 1990 р. у ДДУ пройшла всесоюзна науково-методична конференція «Перестройка исторического образования в ВУЗах страны: опыт, проблемы, поиск», на якій Сергій Миколайович поділився роздумами про деякі аспекти викладання реформаційного руху. Він наголошував, що під час перебудови історичної освіти варто переглянути існуючі стереотипи, уставлені догми та схеми. Також Плохій зауважував, що історичні дисципліни стали жертвою соціологізованого підходу. Не виключенням стала і Реформація, яку у вузівському курсі «Історії середніх віків» прийнято вважати першою загальноєвропейською революцією. Далі вчений зазначав: «Оценка роли различных лагерей реформации, принятая в нашей литературе и освященная автором «Крестьянской войны в Германии», а на самом деле в значительно большей степени детерминированная нормативностью «Краткого курса», по прежнему составляет основу подхода к проблеме реформации в рамках вузовского курса истории средних веков. Это же можно сказать о чуть ли не «первородном грехе» Мартина Лютера как политического деятеля, об идеализации Томаса Мюнцера и его сторонников» [14, с. 58].

Пізньорадянський період відкрив для університету та його співробітників нові можливості. Дніпропетровський університет був союзного підпорядкування, що давало значно більше можливостей, починаючи від матеріальних і закінчуючи закордонними академічними стажуваннями. Багато хто з викладачів факультету скористався цією можливістю. Особливо це стосувалося дослідників всесвітньої історії та джерелознавців. Не став винятком і С. Плохій. У 1986-1987 рр. він 9 місяців був на стажуванні у Колумбійському університеті. У 1989 р. у складі делегації від університету відвідав США, того ж року був у науковому відрядженні в Італії, де працював над докторською дисертацією. У 1990 р. взяв участь у роботі міжнародного історичного конгресу у м. Мадрид, де виступав на засіданні комісії з порівняльної історії церкви. У 1990 р. у складі делегації ДДУ відвідав Дальнянський педагогічний університет, де ознайомився з роботою кафедр історичного факультету [5, арк. 4].

Закордонні відрядження ученого позитивно впливали не лише на його академічну кар'єру, а й визначили академічне «обличчя» кафедри загальної історії на наступні 30 років. Мова йде про те, що під час відрядження до США історик довідався, що свого часу на Півдні України існувала ціла мережа

німецьких поселень. Тема була фактично нерозробленою в тогочасній історіографії. А зважаючи на той факт, що значна частина членів кафедри вивчала історію НДР, учений вирішив, що нова тема може стати логічним продовженням вивченням німецької історії, до того ж соціалістичний табір «тріщав по швах» і вивчення історії НДР втрачало свою актуальність. Сам дослідник у розмові з автором цих рядків зазначав, що вагався озвучити свою пропозицію на засіданні кафедри, не знав як вона буде сприйнята колегами [15]. Але все пройшло добре й ідея сподобалася частині кафедральних германістів, окрім того відразу розпочалася робота із підготовки студентів та аспірантів у цьому напрямку. Досить часто трапляється так, що після того, як генератор ідей покидає те чи інше інтелектуальне середовище, розроблюваний ним напрямок поступово згасає. У випадку з ідеєю Сергія Миколайовича – вивчати німецькі колонії Півдня Російської імперії та України – сталося по іншому. Тема дослідження колонізаційних процесів, життя громад колоністів розвивалася і після від'їзду з України С. Плохія і протягом 30 років і визначала міжнародне обличчя не лише історичного факультету, але і вітчизняної історичної науки. До вивчення теми німецької та менонітської колонізацій історик залучив не лише старше покоління кафедри: С. Бобилєва, Н. Бочарову, Л. Тутік та інших, але й почав залучати студентів та аспірантів. І у цьому випадку він зробив правильний вибір, адже інтегровані ним у дослідження студенти та аспіранти згодом стали визнаними у світі фахівцями: М. Ісмаїлов, Н. Осташева (Венгер), О. Безносова. У своїх спогадах його учні високо оцінюють ту атмосферу, яку утворив довкола себе їх керівник, атмосферу пошуку, взаємодопомоги й толерантності, коли слово наставника не було істиною в останній інстанції, а молоді дослідники могли відстоювати свою думку. Оксана Безносова згадує: «Свою [курсору] роботу пішла писати до нього, оскільки він займався конфесійною історією, але саме в тому дискурсі, до якого я також мала схильність: порівняльна історія конфесій у контексті всесвітньої історії. Його головною науковою настановою було: не сприймайте наукові твердження як аксіоми та беззаперечні догми, перевіряти факти, на яких вони побудовані, джерелами, робить власні висновки» [16].

Ведучи мову про школу, яку молодим науковцям довелося пройти у С. Плохія, зараз доктор історичних наук. М. Ісмаїлов, колишній аспірант вченого, зауважує: «Школа С.Н. Плохія дала хороший толчок в науку и в профессиональном росте, но в скором Сергей Николаевич уехал в командировку, начал тот звездный путь через тернии к звездам. Н. Осташева [Венгер] и я понимали ответственность первых «птенцов» Сергея Николаевича, чувствовали особое внимание, которое усилилось в продолжительность командировки нашего научного руководителя и старались его не подводить. Я много ездил по архивам Киева, Ленинграда, Москвы, Одессы, Херсона, Николаева, Каменец-Подольска, Днепропетровска и т.д. Собирал материал и четко понимал, что предстоит тяжелая работа. ... Особо

хочу отметить поддержку Сергея Николаевича в лихие 90-ые годы. Он прекрасно понимал ситуацию и поддерживал нас своими письмами, которые храню до сих пор, в них он давал ощущение того, что мы можем добиться успеха и прививал уверенность, подчеркивая наши успехи. Они здорово мне помогали и поддерживали» [17].

У 1989 р. на кафедрі почали вирувати передвиборчі пристрасті. Попередній завідувач проф. Зав'ялов переходив на посаду професора, а отже, керівна посада залишалася вакантною. Бажання її посісти виявили доктор історичних наук, професор В.М. Калашников та кандидат історичних наук, доцент С.М. Плохій. Симпатиків і в одного і в іншого виявилось порівну і лише з перевагою в один голос Сергій Миколайович здобув перемогу. Отже, будучи наймолодшим працівником кафедри, він став її завідувачем. Пояснити такий результат можна тим, що після досить авторитарного керівництва кафедрою А.С. Зав'яловим колектив прагнув змін і міг розглядати молодого колегу як потенційно м'якшого керівника, ще без власного управлінського стилю. Того ж року історик став на ще одну сходинку університетської управлінської кар'єри, був назначений деканом по роботі з іноземними студентами. В академічному середовищі керував держбюджетною темою на кафедрі всесвітньої історії «Роль народних мас в історії країн Європи та Америки в Новий та Новітній час», був науковим керівником лабораторії «Історичні зв'язки України з країнами Центральної та Південно-Східної Європи».

У кінці 1970-х – 1980-х рр. кафедра всесвітньої історії переживала справжній інтелектуальний бум. Більша половина її викладачів сіла за написання докторських дисертацій, задум майже вдалося втілити у життя: А.С. Зав'ялов, Л.В. Скрипникова, В.М. Калашникова, Ю.А. Мицик, В.В. Підгаєцький, К.А. Марков. Сергій Плохій, попри молодий вік, «не пас задніх» і теж активно взявся за написання докторської дисертації. Предметом свого дослідження обрав політику Ватикану на українських землях у XVI-XVII ст. За темою наукового дослідження опублікував 20 наукових робіт, зокрема одну монографію, навчальні посібники та статті [18, с. 34]. 12 травня 1990 р. у спецраці Київського державного університету ім. Т.Г. Шевченка успішно захистив докторську дисертацію.

Завдяки своїм роботам дослідник отримав широке визнання науковців не лише в Україні, але і за її межами: з 1990 р. він брав участь у роботі комісії істориків СРСР-Польща, Міжнародній асоціації українців, Наукового товариства ім. Т.Г. Шевченка. У 1990 р. йому присвоєно звання професора кафедри всесвітньої історії. На громадських засадах став директором історичного музею ДДУ та головою товариства охорони пам'яток університету [5, арк. 24].

Аналізуючи біографію історика, мимоволі напрашується паралель між ним і ще одним дніпропетровським істориком 1940-1970-х рр. Яковом Рубінім [19]. Між собою історики ніколи не були знайомі, у рік вступу Сергія Плохія до

університету Яків Рубін помер. Але складається враження, що між ними існувала «невидима перекличка». Адже temu наукових досліджень молодого історика визначила зустріч Юрія Мицика та Якова Рубіна, під час якої останній показав молодому колезі латиномовну книгу Пасторія. Згодом, коли Сергій Плохій поцікавився у свого керівника, чому з багатьох латиномовних книг про Хмельниччину той запропонував досліджувати Пасторія, Ю. Мицик розповів, що вперше цю книгу йому показав колишній завідувач кафедри всесвітньої історії Я. Рубін. Також можна прослідкувати спільність у розробці сюжетів, пов'язаних із папством ранньонового часу. Так само як і Я. Рубін, С. Плохій стане завідувачем кафедри всесвітньої історії та очолить музей університету, створений 1940-1950-х рр. Рубіним.

Адміністративні посади, які обіймав Сергій Миколайович, крім можливостей створювали і великі проблеми, адже під їх тиском складно займатися наукою та належати самому собі. «У мене була піврічна академічна відпустка (ФПК). Френк Сисин отримав посаду в Канаді, ми списалися, і в мене було два варіанти. Перший – я хотів їхати у Санкт-Петербург, щоб продовжувати працювати з матеріалами архіву уніатських митрополитів. Другий – запрошували на викладання на один семестр до Канади. Я пішов до ректора, а він мені каже: ти ж декан, куди ти поїдеш. Я був абсолютно шокований цією відповіддю: мені здавалося, що я змушений був тягнути цей деканський віз, але сенс існування був у тому, що я науковець. Жертвувати наукою заради посади я був не готовий. Я не пригадую як вдалося в кінці це поладити, ректор таки мене відпустив, але мене це вразило» [3].

Під час відрядження С.М. Плохія до Канади ректор університету проф. В.Ф. Прісняков вимагав від нього негайно повернутися на роботу в ДДУ, мотивуючи це тим, що С.М. Плохій самовільно поїхав на роботу до Канади. У листі до ректора Сергій Миколайович писав, що винним себе у висунутих звинуваченнях не вважає, а винен лише в тому, що, оформлюючи поїздку, особисто не повідомив про це ректора і не тримав його у курсі справи. Стосовно вимоги ректора негайно повернутися у листі йшлося: «Мои билеты в Канаду и назад были заказаны Канадским институтом украинских студий. Дата обратного выезда 16 июня. Отменять этот билет невозможно, т.к. он заказан на очень льготных условиях и не подлежит обмену. Институт отказывается еще раз оплатить обратную дорогу. Сам я таких денег (1,5 тыс. дол. только на один билет) сейчас найти не могу.

К сожалению, сейчас не могу выполнить Ваш приказ и немедленно возвратиться в ДГУ. Я понимаю, что это значит в сложившейся ситуации, вижу только один выход. К этому письму я прилагаю свое заявление об увольнении.

Прошу не считать это каким-либо демаршем и т.д. Я искренне признателен университету. И Вам лично за оказанное мне доверие и поддержку. Я старался, где это было возможным быть полезным для университета. Если моя помощь будет принята, был бы рад быть полезным и в дальнейшем. Я возвращаюсь в

Днепропетровск во второй половине июня и, если Вы меня сможете принять, был бы рад встретиться и поговорить лично» [6, арк. 68-68зв]. 22 березня 1992 р. ректор видав черговий наказ по університету, у якому доктора історичних наук, професора, завідувача кафедри всесвітньої історії С.М. Плохія звільнили з займаної посади за власним бажанням [6, арк. 74]. Згадуючи про звільнення з університету, Сергій Миколайович зазначає: «Для мене особисто це стало не тільки шоком, але й поштовхом для початку академічної кар'єри у Північній Америці, яка дозволила реалізувати багато наукових задумів та проєктів. Найважчим було залишати аспірантів. Тут я знову хотів би подякувати моїм колегам по кафедрі, які не залишили їх сам на сам із проблемами наукового становлення. Те, що нині активно працюють у науці і відомі далеко поза межами Дніпропетровського університету Магомед Ісмаїлов, Наталія Венгер-Осташева та Оксана Кудінова, це заслуга у першу чергу як їх самих, так і викладачів кафедри, які допомогли їм у нелегкі 90-і роки» [9].

Отже, дніпропетровський період життя Сергія Плохія характеризувався освоєнням професії історика, створенням родини. З 1975 по 1992 рр. він пройшов більшість можливих академічних та адміністративних сходів, які можна було пройти в університеті. Саме у Дніпропетровську було сформовано наукові інтереси історика, які разом із знанням іноземних мов дозволили стати затребуваними у дослідних центрах за межами України. Як свого часу прикрість провалених вступних іспитів до Запорізького педагогічного інституту відкрила йому шлях до школи дніпропетровських істориків, так і гіркота звільнення з ДДУ «відкрила двері» до північноамериканського інтелектуального співтовариства. Нині досягнення Сергія Плохія у світовій історіографії незаперечні, ним багато зроблено не лише для суто академічного середовища, але і для популяризації історії України та Східної Європи у всьому світі.

До сторіччя Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара біля першого корпусу університету було відкрито інсталяцію «Лекторій» один із стільців якої присвячено професору Гарварду Сергію Плохію.

*Фрагмент інсталяції «Лекторій» біля корпусу № 1 ДНУ ім. Олесь Гончара. Один із стільців «професор Гарварду» присвячено Сергію Плохю.
(Фото А. Венгера)*

Всесвітники: спогади про кафедру та кафедралів (1975-1991)

У середині сімдесятих, а я поступив на історичний факультет як раз посередині десятиліття, кафедра всесвітньої (тоді загальної) історії переживала неабиякий бум. Це було пов'язано у першу чергу з кількістю молодих, енергійних та досить амбітних викладачів, які прийшли на кафедру у цей час. Факультет ріс – додавалися студентські місця на усіх формах навчання, а значить збільшувалася кількість ставок і з'являлася можливість набирати молоді кадри. Можна було, звичайно, набирати будь-які, але тодішній завідуючий, він же на той час проректор університету Анатолій Сергійович Зав'ялов¹ набирав молодь. Майже без виключень це були продукти та носії міської культури та люди ширших зацікавлень, адже знали іноземні мови та

¹ Зав'ялов Анатолій Сергійович (1927-2002), працював на кафедрі 1968 з по 2002 р. – старший викладач, доцент, професор. З 1973 р. по 1989 р. – завідуючий кафедрою загальної історії, до 2002 р. – професор кафедри. У 1968 р. захистив кандидатську дисертацію з теми «Строительство социализма и многопартийная система в ГДР (к вопросу о политике союза СЕПГ с демократическими партиями и демократическими слоями населения в 1961-1966 гг.)». У 1983 р. захистив докторську дисертацію «Сотрудничество демократических партий ГДР в социалистическом строительстве». Читав курс «Сучасної історії», провів спецкурс з проблем історії Німецької Демократичної Республіки.

вивчали не радянську історію, а невідомий, а через це покритий налітом романтики та нон-конформізму Захід.

До тодішньої кафедральної молоді належали Світлана Бобильова¹, Юрій Мицик² та Наталя Бочарова³. Згодом до них долучилися Віктор Калашников⁴, Карло Марков⁵, Людмила Тутік⁶. Середнє покоління

¹ Бобилева Світлана Йосипівна 1947 р.н., працювала на кафедрі з 1973 р. по 2018 р. – старший викладач, доцент, професор кафедри всесвітньої історії. У 1980 р. захистила кандидатську дисертацію з теми «Рабочий класс и социальная политика юнкерско-буржуазного блока Германии в 1900-1914 гг.» З 1998 р. по 2007 р. – завідувача кафедрою всесвітньої історії. Директор Інституту українсько-німецьких досліджень 1997-2017 рр. З 1995 р. – відповідальний редактор збірника наукових праць кафедри всесвітньої історії «Вопросы германской истории». Заступник голови редколегії енциклопедії «Немцы России», член Міжнародної асоціації дослідників історії та культури німців Росії, член АН Російських німців. Читала лекції і проводила семінарські заняття з дисциплін: «Історія нового часу країн Європи та Америки», «Історія Німеччини», «Соціальна історія країн Європи та Америки ХІХ ст.».

² Мицик Юрій Андрійович 1949 р.н., працював на кафедрі всесвітньої історії працював з 1974 р. по 1989 р. – викладачем, старшим викладачем, доцентом. У 1975 р. захистив кандидатську дисертацію за темою «Кройника» Феодосия Сафоновича как исторический источник и памятник украинской историографии XVII вв.». У 1989 р. захистив докторську дисертацію за темою «Источники по истории освободительной войны украинского народа 1648-1654 гг.». Читав лекції і проводив семінарські заняття з дисциплін: «Історія південних та західних слов'ян», «Новітня історія країн Азії та Африки».

³ Бочарова Наталя Василівна 1950 р.н., працювала на кафедрі з 1975 р. по 1999 р. – викладач, доцент. У 1980 р. захистила кандидатську дисертацію з теми «Уильям Коббет – представитель английского мелкобуржуазного радикализма XIX в.». Читала лекційні курси і проводила семінарські заняття з дисциплін: «Історія нового часу країн Європи та Америки», «Всесвітня історія», «Новітні тенденції розвитку зарубіжної історіографії», «Історія Англії», «Історія Франції», «Сучасний зарубіжний парламентаризм».

⁴ Калашников Віктор Михайлович 1946 р.н., працював на кафедрі з 1975 р. по 1989 р. – викладачем, доцентом, професором. У 1977 р. захистив кандидатську дисертацію «Борьба индейских племен Северной Америки против американских колонизаторов (1775-1814 года)». У 1987 р. захистив докторську дисертацію «Освободительная борьба индейских племен Северной Америки против европейской колониальной экспансии (XVII-XVIII столетия)». Читав лекції і проводив семінарські заняття з дисциплін: «Історія країн Азії і Африки у середні віки та нового часу», «Історія Стародавнього світу».

⁵ Марков Карло Анатолійович 1943 р.н., працював на кафедрі з 1978 р. по 1992 р. – викладачем, доцентом, професором. У 1979 р. захистив кандидатську дисертацію «ХДС/ХСС и неонацистские силы в ФРГ в борьбе против «новой восточной политики» правительства СДПГ/СВДП 1969-1976 гг.», У 1993 р. захистив докторську дисертацію на тему «Организация немцев переселенцев в ФРГ: место в партийно политической структуре». Читав лекції і проводив семінарські заняття з дисциплін: «Сучасна історія країн Європи та Америки», «Історія країн Азії та Африки», «Історія країн Східної Європи».

⁶ Тутік Людмила Семенівна 1943 р.н. працювала на кафедрі з 1977 р. по 2007 р. – викладачем, доцентом. У 1979 р. захистила кандидатську дисертацію «Протестантская церковь и рабочий класс ФРГ (1949-1969гг.)». Читала лекції і проводила семінарські заняття з дисциплін: «Історія країн Азії і Африки у середні віки, новий та новітній час», «Релігієзнавство», «Історія середніх віків», «Історичні портрети», «Історія Китаю», «Історія Японії».

представляли Лідія Скрипнікова¹, Микола Мартинов² та Лідія Кондратюк³. Старші – Анатолій Зав'ялов та Микола Ковальський⁴, яких незважаючи на відмінність походження, характерів, темпераменту та наукових зацікавлень єднала певна солідарність, базована, між іншим, на кількох роках проведених разом на викладацькій роботі в Острозі – ще неповні радянізованому українському заході кінця 40-х – початку 50-х рр. У середині 70-х рр. Микола Ковальський був деканом заочного факультету – у безпосередньому підпорядкуванні проректора з заочного та вечірнього навчання Зав'ялова. Кафедра загальної історії була куратором нашого курсу, і ми студенти ближче познайомилися з нашими опікунами: Мартиновим, Бочаровою та Калашниковим. Не можу сказати про інших, але мені, який прийшов в університет з надією займатися історією міжнародних відносин, приваблювала і сама кафедра і її викладачі. Це усе було новим, цікавим, відкритим до ширшого світу та ідей. Здавалося, що між офіційною догмою та нами знаходилися ці молоді та відкриті до світу люди, які прикривали нас собою від того, що згодом стало відомо як брежневський застій, та відкривали вікно у інші світи.

Найбільш колоритним викладачем кафедри був її єдиний на той час професор Василь Трофимович Сиротенко⁵, найстарший за віком та наймолодший за стажем працівник кафедри – він переїхав до Дніпропетровська

¹ Скрипнікова Лідія Василівна 1933 р.н. працювала на кафедрі з 1968 р. по 1980 р. – викладачем, доцентом. У 1972 р. захистила кандидатську дисертацію «Британський колоніальний режим в Вест-Індії в першій третині XIX в. і освободительное движение рабов». У 1987 р. захистила докторську дисертацію «Британская Вест-Индия (Проблемы исторического развития карибских колоний Великобритании)». Читала лекції і проводила семінарські заняття з дисципліни «Історія середніх віків».

² Мартинов Микола Дмитрович 1938 р.н., Працював на кафедрі з 1969 р. по 1998 р. старшим викладачем, доцентом. З 1992 р. по 1998 р. – зав. кафедрою всесвітньої історії. У 1970 р. захистив кандидатську дисертацію з теми «Ф. Лассаль и лассальянство в западно-германской историографии». Читав лекції і проводив семінарські заняття з дисциплін: «Історія середніх віків», «Історія нового часу країн Європи та Америки».

³ Кондратюк Лідія Федорівна 1938 р.н., працювала на кафедрі з 1971 р. по 1999 р. – старший викладач, доцент кафедри. У 1976 р. захистила кандидатську дисертацію «Борьба социалистических держав у Комитеті 18-ти за роззброєння. 1962-1968 рр.». Читала лекції і проводила семінарські заняття з дисциплін: «Новітня історія країн Європи і Америки», «Сучасна історія країн Заходу», «Історія міжнародних відносин і зовнішньої політики СРСР».

⁴ Ковальський Микола Павлович (1929-2006), працював на кафедрі з 1975 р. по 1977 р. – доцент. З 1976 р. по 1977 р. – зав. кафедрою загальної історії. У 1958 р. захистив дисертацію на здобуття вченого ступеня кандидата історичних наук «Зв'язки західноукраїнських земель з Російською державою (друга половина XVI-XVII ст.)». Читав лекції і проводив семінарські заняття з «Історії західних та південних слов'ян».

⁵ Сиротенко Василь Трохимович (1915-2006), працював на кафедрі з 1976 р. по 1997 р. професором. У 1954 р. захистив кандидатську дисертацію «Взаимоотношения с Византией племён и народностей Северного Причерноморья и Подунавья в IV-VI вв», у 1969 р. захистив докторську дисертацію «Международные отношения в Европе в IV-VI вв». Читав курс лекцій з «Історії середніх віків»; спецкурс «Генезис феодалізму в Європі», «Утворення ранньофеодальних держав у Європі», «Джерелознавство європейської історії».

з Пермі, де також, як і у Дніпропетровську, викладав середні віки. Студенти захоплювалися його вільним стилем викладання, жартами та були заскочені спробами цілувати студенткам руку. Згодом, деякі студенти (і викладачі) помітили, що жарти повторювалися, але тепер, після багатьох років викладання, я розумію, що деякі повтори просто неминучі. Сиротенко додавав до нон-конформістського духу кафедри, хоча і у свій досить незвичний, фестивально-бутафорський спосіб. Він був молодшим за багатьох молодих і давав нам усім зрозуміти, що можна бути іншим. Університет, навіть університет радянський, таки мав місце для ексцентриків.

Дуже швидко моїм улюбленим викладачем став Юрій Андрійович Мицик, який у нас викладав Історію Давнього Сходу (здатність викладачів кафедри читати майже усе, включно з Історією Азії та Африки, якою ніхто ніколи у Дніпропетровську не займався вражали та продовжують вражати мене дотепер). Молодий, він тільки що захистив дисертацію, завжди відкритий до контактів з студентами, Юрій Андрійович читав лекції з гумором, і дозволяв студентам ставити не завжди політкоректні питання – привілей, яким я користувався не раз. Для мене Юрій Андрійович став провідником у ширший світ життя, наукового, і не тільки. Він багато читав і залюбки ділився книжками, статтями, а ще більше ідеями. Від нього я довідався не тільки про польські хроніки та українські літописи, але також про телевізійну трансляцію фестивалів польської пісні у Сопоті – одне з небагатьох доступних радянським глядачам вікон у світ західної культури, та почув про гурт АВВА. Так як і інші молоді кафедрали він був культурно зорієнтований на Захід, але на відміну від них, поєднував це з глибоким зацікавленням українською історією та українським патріотизмом.

Спеціалізуватися мене по кафедрі всесвітньої історії запросив саме Юрій Андрійович. Це був вересень 1975 року, перша поїздка до колгоспу на помідори. Я добре підготувався для праці на колгоспних ланах, взявши з собою мій новенький VEF – джерело музики та натхнення. Згодом стало зрозуміло, що з VEF-ом в одній руці, другою багато помідорів не назбираєш, і приймач, який розривався піснями прийшлося передати викладачеві, яким виявився Юрій Андрійович. Після прогулянок по полю з VEF-ом, він якось підійшов до мене і спитав, що привело мене на істфак. Я сказав, що закінчив спеціалізовану школу з англійською мовою викладання і хотів би займатися історією міжнародних відносин. На це я почув не дуже заохочуючу відповідь: Ви поступили не до того університету, треба було їхати до Москви. Я дійсно збирався поступати до Московського університету, але потім передумав і вважав, що не може бути усе так безнадійно у Дніпропетровську, адже я приїхав із Запоріжжя, де був тільки педінститут, а тут цілий університет, і такі цікаві викладачі. Тут Юрій Андрійович трошки подумав і змилювався. Він тільки-но закінчив писати на замовлення молодіжного туристичного бюро «Спутник» якусь брошуру для молоді, яка мала їхати до Югославії, і прямо тут на помідорному полі запропонував мені тему: «Політика Британії по

відношенню до Югославії на початку Другої Світової війни». Я погодився. З колгоспу я повертався у піднесеному настрої: тепер у мене була і чудова тема, і дуже симпатичний керівник.

Балканістом, або фахівцем з історії Британії я так і не став. Юрій Андрійович був правий, для таких тем треба було поступати до МДУ. У Дніпропетровську першоджерел не було, а переписувати з кількох радянських книжок було нудно, і до кінця року я свою югославську тему покинув. Проміняв її на Польщу – тему краще забезпечену джерелами та майже рідну моєму науковому керівникові. На першому курсі я писав про Хроніку Мацея Стрийковського – чистий плагіат перефразований з книжки московського дослідника, якого я пізніше запізнав, Олександра Рогова¹, але Юрій Андрійович, який знав книжку Рогова² майже напам'ять поставив мені авансом п'ятірку. На другому курсі я писав вже сам, про Йоахіма Лелевеля та його Історію Русі, тобто України та Білорусії. Урок польської тривав не більше п'яти хвилин – Юрій Андрійович показав мені як читати польські буквосполучення, щоб вони звучали по-українськи. На третьому курсі прийшла черга латини – з Москви, відділу рідкісних книг Бібліотеки імені Леніна, я привіз за порадою Юрію Андрійовича мікрофільм латиномовної Війни скіфо-козацької Йоахіма Пасторія. Пізніше я спитав Юрію Андрійовича чому з кількох латиномовних книжок про Хмельничину він порадив мені саме Пасторія, на що він відповів, що книжку Пасторія показав йому свого часу колишній завідувач кафедри (всесвітньої історії – А.В.) на прізвище Рубін³. Книжку подарував йому студент-заочник незабаром після кінця війни. Трофейний Пасторій визначив мою долю – саме йому була присвячена моя дипломна робота, а потім, добра частина кандидатської дисертації.

З кафедрою загальної історії мені прийшлося тимчасово попрощатися на п'ятому курсі. Юрій Андрійович передав мене своєму колишньому науковому керівникові Миколі Павловичу Ковальському, який на той час вже керував кафедрою джерелознавства та історіографії. Анатолій Зав'ялов не був у захваті, але оскільки перехід був з прицілом на аспірантуру, погодився. З добрим заділом, який я зробив у студентські роки, аспірантуру я закінчив достроково, захистивши дисертацію на початку третього року навчання, у Москві. Що робити зі мною було не дуже ясно. Аспірантура мене тримати і платити стипендію більше не могла. Микола Павлович Ковальський хотів би залишити мене на своїй кафедрі, але вакансій не було – період бурхливого росту

¹ Рогов Олександр Іванович (1935-1996) радянський історик-славіст. У 1957-1960 рр. входив до складу Археографічної комісії. З 1960 р. по 1996 р. працював в Інституті слов'янознавства.

² Мова йде про книгу Рогов А.И. Русско-польские культурные связи в эпоху Возрождения (Стрийковский и его «Хроника»). – М.: Наука, 1966. – 310 с.

³ Рубін Яків Гаврилович (1900-1975). Працював на кафедрі з 1943 р. по 1960 р. – доцент, з 1945 р. по 1956 р. – завідувач кафедрою загальної історії, у 1956-1960 рр. – завідувачий навчально-методичним відділом при кафедрі. Читав лекції і проводив семінарські заняття з дисциплін: «Історія середніх віків», «Методика викладання історії».

факультету та кафедр уже закінчився. І тут цю ілюстрацію до приказки «поспішиш людей насмішиш» привів до хеппі-енду щасливий випадок. Викладачка кафедри всесвітньої історії, Тамара Георгіївна Медоварова¹ вийшла заміж та переїхала до Запоріжжя, створивши несподівану вакансію на кафедрі посередині навчального року. Після нетривалих переговорів між двома завкафедрами, Ковальським та Зав'яловим, мене було «повернуто» на кафедру загальної історії.

Моїм неформальним ментором на кафедрі став інший випускник кафедри джерелознавства та історіографії Віталій Підгаєцький², який з великою приязню привітав молодшого колегу та пояснив правила гри. Атмосфера для роботи була дуже добра, вчитися правилам «доброго тону» прийшлося недовго. Мене прийняли дуже добре усі кафедрами, включно з довголітньою секретаркою кафедри Світланою Громовою³. Це допомогло справитися з дуже непростим першим семестром викладання, де усі предмети, включно з Історією Азії та Африки, а пізніше набагато ріднішою для мене Історією європейської ранньомодерної доби (другий період середніх віків за тодішньою періодизацією) прийшлося брати з нуля. На момент, коли я закінчував лекцію мої знання і знання студентів часто вирівнювалися. Перед наступною лекцією я набирав знову висоту. Чимало студентів були старші за мене. Це також додавало стресу. Особливо важко було викладати дві ленти підряд. Мій перший подібний досвід був на самому початку викладання, у заочників. Після першої ленти я прийшов абсолютно виснажений на кафедру і сидів мовчки, начебто накопичуючи запас слів на наступні дві годин. Між тим, мої колеги, які мали подібне навантаження, жваво спілкувалися один з одним. Я не міг зрозуміти де вони беруть слова та енергію і був вражений, як нерозумно розкидаються одним і другим. Тоді подумалося: п'ять років мовчання на лекціях і конспектування в університеті та більше двох років писання в аспірантурі, виявляється були підготовкою до кар'єри безперервного говоріння.

Взагалі, про кафедру 80-х та відносини на ній згадується тільки позитивне. Розумію, що так не могло бути, але так воно пригадується сьогодні.

¹ Медоварова Тамара Георгіївна (1938-2015). Працювала на кафедрі з 1972 р. по 1983 р. – викладач, доцент. У 1980 р. захистила кандидатську дисертацію «Борьба Польской рабочей партии за радикализацию крестьянского движения в годы немецко-фашистской оккупации (I.1942 – V.1945 гг.)». Читала лекції і проводила семінарські заняття з дисциплін: «Історія Стародавнього світу», «Історія південних та західних слов'ян».

² Підгаєцький Віталій Васильович (1951-2004). Працював на кафедрі з 1978 р. по 1986 р. – викладач, доцент кафедри загальної історії. У 1982 р. у захистив кандидатську дисертацію з теми «Источники об участии рабочего класса в деятельности горсоветов (по материалам юго-восточных областей УССР) 1921-1925 гг.» Читав лекції і проводив семінарські заняття з дисциплін: «Історія США», «Історія Англії», «Історія середніх віків», «Історія країн Азії та Африки». Читав спецкурс «Органи державної влади і робітничий клас соціалістичних країн Південно-Східної Європи».

³ Громова Світлана Миколаївна у 1980-1990-х рр. лаборант кафедри всесвітньої історії.

Віталій Підгаєцький у своїх вступних лекціях для мене був правий: на кафедрі було легко працювати, бо великий тягар безкінечної «громадської роботи», опіки над студентами, суботників, які відбувалися незалежно від дня тижня, формалізму звітів партійних, профспілкових організацій та шеругу пожежних, спасіння на водах та інших «добровільних» товариств лягав на працівників кафедри більш-менш рівномірно. Крім того, була атмосфера взаємодопомоги, коли колеги брали на себе лекції інших, якщо тим приходилося їхати у відрядження, відвідувати конференцію, або працювати у бібліотеках та архівах – «всесвітникам» треба було робити це доволі часто. Мені завжди вдавалося знайти порозуміння з моїм студентським шефом Юрієм Мициком та колишньою кафедральною молоддю, а тепер моїми старшими колегами, Калашниковим, Марковим, Підгаєцьким. Усі вони активно працювали над докторськими дисертаціями. Перед вели Калашников та Мицик. Мені та іншим було на кого рівнятися.

Навесні 1989 року кафедра проголосувала за призначення мене завідуючим. А.С. Зав'ялов за віком переходив на професорську посаду. За статусом та «вислугою» на кафедру мав набагато більше прав і шансів Віктор Михайлович Калашников, який як раз захистив докторську. Але більшість кафедралів з різних причин проголосувало за мене. Так як і колись п'ятірка за першу курсову, яку мені поставив Юрій Андрійович Мицик, це був аванс. Докторську я захистив тільки наступного року, був наймолодшим за віком та стажем викладання працівником кафедри, та і умовний «костюм» завідуючого, який перед тим так упевнено та елегантно носив Анатолій Зав'ялов, був мені явно на виріст. Того самого року додалася нова посада – декан по роботі з іноземними студентами. Треба було з нуля створювати новий деканат, відкривати для світу колись закрите місто та засекречений університет. Крім того, були обов'язки директора університетського музею, ну і, звичайно, викладання. Без допомоги кафедралів та щирого ставлення і тих, хто голосував за мене, і тих, хто був проти, кафедру б я просто не потягнув. Особливо важливим стала підтримка та поради Анатолія Зав'ялова та повсякденна допомога Світлани Йосипівни Бобильової, яка з ентузіазмом, але також з тактом та витримкою взяла на себе, як заступник молодого та недосвідченого завідуючого, тягар копіткою повсякденної роботи – велике їй за це спасибі.

Моє коротке керівництво кафедрою (1989-1992 рр.) прийшлося на цікаві часи. Перебудова, яку, хоч і не під таким іменем і не у такій формі, усі на кафедрі давно чекали, прийшла разом з не менш бажаною гласністю та часто непередбачуваними змінами у поглядах на історію. У музеї університету ми змогли нарешті почати відкривати імена репресованих ректорів та професорів університету. На кафедрі з'явилися нові викладачі, зокрема, переведений з кафедри наукового комунізму американіст Сергій Жук¹, який попав в опалу

¹ Жук Сергій Іванович 1958 р.н. працював на кафедрі з 1989 р. до 1997 р. – викладачем, доцентом. У 1987 р. – захистив кандидатську дисертацію «Социальные противоречия в колонии

через публічну критику Леніна та ленінізму. Падіння Берлінської стіни та переоцінка досвіду Німецької демократичної республіки, з історії якої спеціалізувалася створена при кафедрі науково-дослідна лабораторія, викликали розгубленість та необхідність пошуку нових тем та підходів. Українське культурне відродження перших років перебудови принесло нові виклики та нову тематику, збільшилася роль Києва як науково-координаційного центру та більш інтенсивними стали контакти з київськими вченими. Усе далі відсувалася Москва.

Це був непростий, а для декого просто болючий, період в історії кафедри – початок переходу від «загальної» історії до «всесвітньої», який, крім зміни назви кафедри приніс також можливість багатьом науковцям нарешті вийти у ширший «світ» і перетворити «загальні» знання про країни та проблеми, які вони досліджували на цілком конкретні, та головне, безпосередні та власні. Мені надзвичайно пощастило, що тодішні мої зусилля та зусилля моїх колег по формуванню нової ідентичності кафедри не були марними та заклали підвалини для її наукового поступу у наступні десятиліття. Тема історії українсько-німецьких зв'язків та зокрема історії німецьких та менонітських колоній Півдня України виявилася надзвичайно вдячною ділянкою досліджень. Вона допомогла кафедрі сформуванню нове обличчя, вийти на міжнародний рівень наукового знання та спілкування.

Мені було боляче полишати кафедру та факультет навесні 1992 року. Зробив це під тиском обставин, зокрема конфлікту, який виник у мене з тодішнім керівництвом університету. Ішлося про м'яко кажучи неформальну приватизацію навчання іноземців в університеті, і у нових умовах моє перебування на посаді декана та і в цілому в університеті стало небажаним. Для мене особисто це стало не тільки шоком, але й поштовхом для початку академічної кар'єри у Північній Америці, яка дозволила реалізувати багато наукових задумів та проєктів. Найважчим було залишати аспірантів. Тут я знову хотів би подякувати моїм колегам по кафедрі, які не залишили їх сам на сам з проблемами наукового становлення. Те, що сьогодні активно працюють у науці і відомі далеко поза межами Дніпропетровського університету Магомед Ісмаїлов¹, Наталія Венгер-Осташева² та

Нью-Йорк (1664-1712 гг.)), у 1996 р. захистив докторську дисертацію «Срединные» колонии (Нью-Йорк, Нью-Джерси и Пенсильвания) в контексте социокультурной истории ранней Америки (XVII-XVIII вв.)».

¹ Ісмаїлов Магомедсаид Абдулмуслімович 1961 р.н. У 1993 р. захистив кандидатську дисертацію «Возникновение немецких колоний юга Украины (конец XVIII – 30-е годы XIX вв.)». Доктор юридичних, професор Дагестанського державного університету.

² Венгер (Осташева) Наталя Вікторівна 1964 р.н., працює на кафедрі всесвітньої історії з 1996 р. – викладач, доцент, професор. У 1996 р. захистила кандидатську дисертацію «Криза менонітської спільноти України та закордонна менонітська допомога 1914-1931 рр». У 2010 р. захистила докторську дисертацію «Менонітське підприємництво та модернізація Півдня

Оксана Кудінова¹, це заслуга у першу чергу як їх самих, так і викладачів кафедри, які допомогли їм у нелегкі 90-ті роки.

Багатох, і багато чого, не вдалося згадати у цих коротких замітках. Сподіваюся, що про те, що не згадав згадають інші, або дійдуть руки написати наступного разу. У кафедрі загальної історії є цікаве минуле, яким варто пишатися, є активне, повне викликів та сподівань сьогодення, але головне, вона має неабияке майбутнє. Саме їй випала честь нести знання про світ в Україну і представити Україну світові. Навряд якась інша місія може бути настільки цікавою та інтелектуально захопливою.

8.12.2014.

Сергій Плохій
Професор департаменту історії
Директор Українського наукового інституту
Гарвардського університету

Список використаних джерел та літератури

1. Професори Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара: біобібліограф. довідник / Голова редкол. проф. М.В. Поляков. – 2-ге вид., перероб. і доп. – Д.: Вид-во Дніпропетр. нац. ун-ту, 2008. – 596 с.
2. Славне сузір'я окрилених університетом: нариси / Дніпропетр. нац. ун-т ім. Олеся Гончара; авт.-упоряд.: О.В. Гонюк, В. В. Іваненко, І.С. Попова; заг. ред. В.В. Іваненко. – Д.: ДНУ, 2008. – 400 с.
3. Одинець С. Інтерв'ю з С. Плохієм. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uamoderna.com/jittepis-istory/plokhly>
4. Личное дело аспиранта Плохия Сергея Николаевича // Архів Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара (далі АДНУ ім. Олеся Гончара). – Ф.1. – Оп.4. – Спр.3018.
5. Личное дело Плохия Сергея Николаевича // АДНУ ім. Олеся Гончара. – Ф.1. – Оп.4. – Спр.6275.
6. Личное дело Плохия Сергея Николаевича // АДНУ ім. Олеся Гончара. – Ф.1. – Оп.13. – Спр.66.
7. Лист С.М. Плохія до А.Г. Венгера 27.01.2020 // Архів автора.
8. Лист Л.В. Передерій до А.Г. Венгера 14.08.2019 // Архів автора.
9. Лист С.М. Плохія до А.Г. Венгера 8.12.2014 // Архів автора.
10. Спогади С.Й. Бобилевої записані 14.08.2019 // Архів автора.
11. Спогади О.Б. Шляхова записані 16.10.2019 // Архів автора.
12. Кулинский Н.А. Космография немецкого историка XVII в. Г. Горна как источник по истории Германии и славянских народов // Вопросы германской истории. Анализ источников и их использование. – 1984. – С. 132-136.

Російської імперії (1789-1917)». Читає лекції і проводить семінарські заняття з дисциплін: «Історія Стародавнього Сходу», «Історія Греції та Риму», «Історія культури Стародавнього світу», «Історія Європейської культури», «Історія країн Азії та Африки нового часу».

¹ Безносова Оксана Володимирівна 1969 р.н. У 1998 р. захистила кандидатську дисертацію з теми «Пізнє протестантське сектантство Півдня України. 1850-1905». З 1998 р. по 2016 р. працювала науковим співробітником в Інституті українсько-німецьких досліджень Дніпропетровського національного університету. З 2016 р. проєктний менеджер Міжнародного союзу німецької культури (м. Москва, Російська Федерація).

13. Лист Н.В. Венгер до А.Г. Венгера 13.01.2020 // Архів автора.
14. Плохий С.Н. Гуманизм и реформация. Некоторые аспекты преподавания реформационного движения // Программа и тезисы всесоюзной научно-методической конференции «Перестройка исторического образования в ВУЗАХ страны: опыт, проблемы, поиск» (23-26 октября 1990 г.). – Днепропетровск, 1990. – С. 57-59.
15. Інтерв'ю А.Г. Венгера з С.М. Плохієм 14.06.2019 // Архів автора.
16. Лист О.В. Безносової до А.Г. Венгера 8.12.2019 // Архів автора.
17. Лист М.М. Ісмаїлова до А.Г. Венгера 10.01.2020 // Архів автора.
18. Плохий С.Н. Политика папства на Украина во второй половине XVI – середине XVII века: автореферат диссертации на соискание научной степени доктора исторических наук. – Киев 1989. – 36 с.
19. Венгер А.Г. Штрихи до портрета дніпропетровських «всесвітників»: Яків Рубін – варіація на тему «бути істориком у Країні Рад» // Питання німецької історії. – 2016. – С. 27-42.

References

1. Polyakov, M.V. (ed.) (2008) *Profesory Dnipropetrovs'koho natsional'noho universytetu imeni Olesya Honchara: biobibliohraf. dovidnyk* [Professors of Oles Honchar Dnipropetrovsk National University: biobibliographic reference book]. 2-he vyd., pererob. i dop. – Dnipropetrovs'k: Vyd-vo Dnipropetr. nats. un-tu. [In Ukrainian].
2. Ivanenko, V.V. (ed.) (2008) *Slavetne suzir'ya okrylenykh universytetom: narysy* [The glorious constellation of the wings of the university: essays]. Dnipropetrovs'k: DNU. [In Ukrainian].
3. Odynets', S. Interv'yu z S. Plokhyyem [Interview with S. Plokhyy]. [Online]. Available from: <http://uamoderna.com/jittepis-istory/ploky> [In Ukrainian].
4. Lychnoe delo aspyranta Plokhyya Serheya Nykolaevycha [Personal file of graduate student Plohyi Sergei Nikolaevich]. *Arkhiv Dniprovs'koho natsional'noho universytetu imeni Olesya Honchara* [Archive of Oles Honchar Dnipro National University]. F.1. Op.4. Spr.3018. [In Russian].
5. Lychnoe delo Plokhyya Serheya Nykolaevycha [Personal file of Plohyi Bad Sergei Nikolaevich]. *Arkhiv Dniprovs'koho natsional'noho universytetu imeni Olesya Honchara* [Archive of Oles Honchar Dnipro National University]. F.1. Op.4. Spr.6275. [In Russian].
6. Lychnoe delo Plokhyya Serheya Nykolaevycha [Personal file of Plohyi Bad Sergei Nikolaevich]. *Arkhiv Dniprovs'koho natsional'noho universytetu imeni Olesya Honchara* [Archive of Oles Honchar Dnipro National University]. F.1. Op.13. Spr.66. [In Russian].
7. Lyst S.M. Plokhyya do A.H. Venhera 27.01.2020 [Letter of S.M. Plokhyy to A.H. Venher 27.01.2020]. *Arkhiv avtora* [Author's archive]. [In Ukrainian].
8. Lyst L.V. Perederii do A.H. Venhera 14.08.2019 [Letter of L.V. Perederiy to A.H. Venher 14.08.2019]. *Arkhiv avtora* [Author's archive]. [In Ukrainian].
9. Lyst S.M. Plokhyya do A.H. Venhera 8.12.2014 [Letter of S.M. Plokhyy to A.H. Venher 8.12.2020]. *Arkhiv avtora* [Author's archive]. [In Ukrainian].
10. Spohady S.Y. Bobylievoi zapysani 14.08.2019 [Memoirs of S.Y. Bobyleva recorded 14.08.2019]. *Arkhiv avtora* [Author's archive]. [In Ukrainian].
11. Spohady O.B. Shliakhova zapysani 16.10.2019 [Memoirs of O.B. Shliakhov recorded 16.10.2019]. *Arkhiv avtora* [Author's archive]. [In Ukrainian].
12. Kulinskiy, N.A. (1984) *Kosmografiya nemetskogo istorika XVII v. G. Gorna kak istochnik po istorii Germanii i slavyanskikh narodov* [Cosmography of the German historian of the XVII century. G. Gorna as a source on the history of Germany and Slavic peoples]. *Voprosy germanskoy istorii. Analiz istochnikov i ikh ispol'zovaniye* [Questions of German history. Analysis of sources and their use], 132-136. [In Russian].
13. Lyst N.V. Venher do A.H. Venhera 13.01.2020 [Letter of NV Venher to A.G. Venher 13.01.2020]. *Arkhiv avtora* [Author's archive]. [In Ukrainian].

14. Plokhyy, S.N. (1990) Gumanizm i reformatsiya. Nekotoryye aspekty prepodavaniya reformatsionnogo dvizheniya [Humanism and Reformation. Some Aspects of Teaching the Reformation Movement]. *Programma i tezisy vsesoyuznoy nauchno-metodicheskoy konferentsii "Perestroyka istoricheskogo obrazovaniya v VUZAKH strany: opyt, problemy, poisk"* (23-26 oktyabrya 1990 g.) [Program and theses of the All-Union Scientific and Methodological Conference "Perestroika of Historical Education in the Universities of the Country: Experience, Problems, and Search" (October 23-26, 1990)]. (Pp. 57-59). Dnepropetrovsk. [In Russian].
15. Interv"yu A.H. Venhera z S.M. Plokhyyem 14.06.2019 [Interview with A.H. Venger with S.M. Plokhyy 14.06.2019]. *Arkhiv avtora* [Author's archive]. [In Ukrainian].
16. Lyst O.V. Beznosovoyi do A.H. Venhera 8.12.2019 [Letter of O.V. Beznosova to A.H. Venher 8.12.2019]. *Arkhiv avtora* [Author's archive]. [In Ukrainian].
17. Lyst M.M. Ismayilova do A.H. Venhera 10.01.2020 [Letter of M.M. Ismailova to A.H. Venher 10.01.2020]. *Arkhiv avtora* [Author's archive]. [In Ukrainian].
18. Plokhyy, S.N. (1989) *Politika papstva na Ukraina vo vtoroy polovine XVI – seredine XVII veka* [The policy of the papacy in Ukraine in the second half of the XVI – the middle of the XVII century]. Avtoreferat dissertatsii na soiskaniye nauchnoy stepeni doktora istoricheskikh nauk [An abstract of the dissertation for the degree of Doctor of Historical Sciences]. Kiev. [In Russian].
19. Venher, A.H. (2016) Shtrykhy do portreta dniproetrovsk'kykh "vsesvitnykiv": Yakiv Rubin – variatsiya na temu "buty istorykom u Krayini Rad" [Touches to the portrait of Dnepropetrovsk "vsesvitnyks": Jacob Rubin – a variation on the theme "to be a historian in the Soviet Union". *Pytannya nimets'koyi istoriyi* [Questions of German history], 27-42. [In Ukrainian].

Венгер А.Г. Днепрпетровские «всемирники» позднесоветского времени в воспоминаниях Сергея Плохия.

Развитие отечественной исторической науки привлекает пристальное внимание современных исследователей, ведь анализ «корней» позволяет понять современное положение вещей в исторической науке. Изучение отдельных корпораций историков по направлениям их исследований дает возможность проследить внутреннее состояние вещей в отечественной и мировой исторической науке. Данные исследования можно осуществлять благодаря привлечению и синтезу широкого круга источников. Изучение корпорации украинских советских историков открывает перед исследователем дополнительные перспективы в расширении источниковой базы. А именно возможность создавать новые источники – воспоминания. Приведены воспоминания о цехе днепрпетровских «всемирников» украинско-американского историка Сергея Плохия. В днепрпетровский период жизни историк входил в его состав и некоторое время возглавлял. Воспоминания, вводимые в научный оборот, изложены с нескольких перспектив – как студента и сотрудника, а пронизывает эти две перспективы третья - автобиографическая.

Со студенческой перспективы Сергей Плохий объясняет, почему начал специализироваться по кафедре всемирной истории. Дал характеристику своим отношениям с научным руководителем Юрием Мыцником, так же отметил какую роль в его научной биографии сыграл заведующий кафедрой всемирной истории 1940-1950-х гг. Яков Рубин. Автор дает характеристику преподавателям кафедры, в частности профессору Василию Сиротенко. Перспектива работника показывает отношения внутри кафедры, особенно между разными поколениями. Историк дает характеристику своим научным интересам и опыту преподавательской и административной работы. Говорит о зарождении нового исследовательского направления кафедры всемирной истории – история немецкой диаспоры и начало подготовки диссертационных исследований по этому направлению. Отмечает причины, по которым пришлось оставить Днепрпетровский университет и начать академическую карьеру на Западе.

Ключевые слова: Днепрпетровск, историки, всемирная история, преподаватели, наука.

Venher A. The Dnipropetrovsk “Vsesvitnyks” of the Later Soviet Time in the Memoirs of Serhii Plokhii.

The development of national historical science attracts the attention of modern researchers as the study of “roots” allows to understand the current state of affairs in historical science. The study of individual corporations of historians in the areas of their research gives the opportunity to trace the internal state of things in national and world historical science. These studies can be carried due to the involvement and synthesis of a wide range of sources. The study of the corporation of Ukrainian Soviet historians opens additional perspectives to the researcher in expanding the source base. Namely, to promote the creation of new sources - memories. This publication presents the memoirs of the workshop of Dnipropetrovsk vsesvitnyks of the Ukrainian-American historian Serhii Plokhii. In the Dnipropetrovsk period of life, the historian was part of it and headed it for some time. Memoirs that are introduced to the scientific circulation are written by the author from several perspectives: the student and the employee, and the third, the autobiographical, which goes through these two perspectives.

Serhii Plokhii explains, from the perspective of the student, why he had chosen the department of world history to specialize in, characterizes the relations with his research supervisor Yuriy Mytsyk, and defines how his scientific carrier was influenced by Yakiv Rubin, the head of the department of world history in 1940-1950s. S. Plokhii characterizes the lecturers of the department, particularly the professor Vasyl` Syrotenko. From the perspective of the colleague, Plokhii describes the relations within the scientific community of the department, especially between different generations of lecturers. He characterizes his scientific interests and experience of being lecturer and administrator. Plokhii describes how the new research trend of the department of world history – history of the German Diaspora – emerged, and speaks about the start of PhD research in this field. Plokhii also defined the reasons why he had to abandon the Dnipropetrovsk University and started the academic career abroad.

Keywords: *Dnipropetrovsk, historians, world history, teachers, science.*